

216
5

LIBER PRIMVS.
PVBLIIVS OVIDII NASONIS
FASTORVM LIBRVS
RERVM PRIMVS.

TEMPORA cum causis latium dige-
sta per annum, (nam.
Lapfacq; sub terras, ortaq; signa ca-
Excipe pacato Cæsar germanice uul-
Hoc opus, & timidæ dirige nauis iter, (tu
Officioq; leuem non auerfatus honorem
Huic tibi deuoto, numine dexter ades.
Sacra recognosces annalibus eruta prisca,
Et quo fit merito quæq; notata dies.
Inuenies illic & festa domestica uobis.
Sæpe tibi pater est, sæpe legendus auus 10
Quæq; ferunt illi, pictos signantia fastos,
Tu quoq; cum Druso præmia fratre feres.
Cæsaris arma canant aliq; nos Cæsaris aras,
Et quoscunq; sacris addidit ille dies,
Annue conanti per laudes ire tuorum, 15
Deq; meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum, dederis in carmina uires,
Ingenium uultu statq; caditq; tuo.
Pagina iudicium docti subitura mouetur
Principis, ut Clario missa legenda deo. 20
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
A

*Majorem Vestigijs in
sistentium esse, an
les quæq; legendos ea.*

Ciuita pro trepidis cum tulit arma reis.

Scimus, & ad nostras cum se tulit impetus artes,

Ingenij currant flumina quanta tui.

25 Silicet, & fas est, Vates rege Vatis habenas,

Auspicio foelix totus ut annus eat.

*Menses decem Romulus
Constituit.*

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno

Constituit menses quinque bis esse suo.

Scilicet arma magis, quam sydera, Romule noras,

30 Curaque finitimos uincere maior erat

Est tamen & ratio Caesar, quae mouerit illum,

Erroremque suum quo tueatur, habet.

Quod satis est utero matris dum prodeat infans,

Hoc anno statuit temporis esse satis.

35 Per totidem menses a funere coniugis uxor

Sustinet inuidua tristitia signa domo.

Haec igitur uidit trabeati cura Quirini,

Cum iudibus populis annua iura daret,

Martis erat primus mensis, Venerisque secundus,

40 Haec generis princeps, ipse ille pater.

Tertius a senibus, iuuenum de nomine quartus,

Quae sequitur, numero turba notata fuit.

At Numa nec lahum, nec auras praeterit umbras,

Mensibus antiquis, praeposuitque duos,

45 Ne tamen ignores uariorum iura dierum,

Non habet officium Lucifer omnis idem.

Ille nefastus erit, per quem tria uerba silentur,

LIBER PRIMVS,

Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Ne toto perstare die sua iura putaris,
Qui iam fastus erit, mane nefastus erat. 50
Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
Verbaq; honoratus libera Prætor habet.
Est quoq; quo populum ius est includere Septis,
Est quoq; qui nono semper ab orbe redit.
Vendicat Aufonias Iunonis cura Calendas. 55
Idibus alba Ioui grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret, omnibus istis
(Ne fallare caue) proximus Ater erit.
Omen ab euentu est, illis nam Roma diebus,
Marte sub aduerso tristitia damna tulit. 60
Hæc mihi dicta semel totis hærentia Fastis,
Ne seriem rerum scindere cogar erunt.
Ecce tibi faustum Germanice nuntiat annum,
Inq; meo primum carmine Ianus adest.
Iane biceps anni tacite labentis origo, 65
Solutus de superis, qui tua terga uides.
Dexter ades ducibus quorum secura labore
Ocia terra ferax, ocia pontus habet.
Dexter ades, patribusq; tuis, populoq; Quirini,
Et refera nutu candida templa tuo. 70
Prospera lux oritur, linguisq; animisq; fauete,
Nunc dicenda bono sunt bona uerba die.
Lite uacent aures, insanacq; protinus absint
A ij

Iurgia, differ opus liuida turba tuum.

75 Cernis odoratis ut luceat ignibus Aether;

Et sonet accensis spica Ciliffa focis;

Flamma nitore suo templorum uerberat aurum;

Et tremulum summa spargit in aede iubar,

Vestibus intactis Tarpeias itur in arces;

80 Et populus festo concolor ipse suo est.

Iamq; noui praeeunt fasces, noua purpura fulget,

Et noua conspicuum pondera sentit ebur,

Colla rudes operum prebent ferienda iuuenti.

Quos aluit campis herba phalifca suis.

85 Iuppiter arce sua totum cum spectet in orbem;

Nil nisi Romanum, quod tueatur habet.

Salue festa dies, meliorq; reuertere semper,

A populo rerum digna potenti coli.

Quem tamen esse deum dicam te lane biformis;

90 Nam tibi par nullum graecia numen habet.

Ede simul causam, cur de coelestibus unus,

Sitq; quod a tergo, sitq; quod ante uides;

Hac ego cum sumptis agitare mente tabellis,

Lucidior uisa est, quam fuit ante, domus.

95 Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus;

Bina repente oculis obtulit ora meis.

Extimui, sensiq; metu riguisse capillos,

Et gelidum subito frigore pectus erat.

Ille tenens Baculum dextra, clauemq; sinistra;

- Edidit hos nobis ore priore sonos, 100
 Disce metu posito Vates operose dierum
 Quod petis, & uoces percipe mente meas,
 Me chaos antiqui (nam sum res prisca) uocabant,
 Aspice quam longi temporis acta canam,
 Lucidus hic aer, & quæ tria corpora restant, 105
 Ignis, aqua, & tellus, unus aceruis erant,
 Vt semel hæc rerum secessit lite suarum,
 Inque nouas abiit massa soluta domos:
 Altum flamma petit, propior locus aera cepit,
 Sederunt medio terra, fretumq; loco, 110
 Tunc ego, qui fueram globus, & sine imagine moles,
 In faciem redi, dignaq; membra deo,
 Nunc quoq; confusæ quoniã nota parua figuræ est.
 Ante quod est in me, postq; uidetur idem,
 Accipe quæsitæ quæ causa sit altera formæ, 115
 Hanc simul ut noris, officiumq; meum,
 Quicquid ubiq; uides, cœlum, mare, nubila, terras,
 Omnia sunt nostra clausa, patentq; manu,
 Me penes est unum uasti custodia mundi,
 Et ius uertendi cardinis omne meum est, 120
 Cum libuit pacem placidis emittere tectis,
 Libera per tutas ambulat illa uias,
 Sanguine letifero totus miscbitur orbis,
 Ni teneant rigidæ condita bella seræ,
 Præsideo foribus cœli cum mitibus horis, 125

- Et redit officio Iuppiter ipse meo.
 Inde uocor Ianus, cui cum cereale sacerdos
 Imponit libum, farracq; mista sale.
 Nomina ridebis, modo nancq; Patucius idem,
 130 Et modo sacrificio Clusius ore uocor.
 Scilicet alterno uoluit rudis illa uetustas
 Nomine diuerfas significare uices.
 Vis mea narrata est, causam nunc disce figuram,
 Iam tamen hanc aliqua tu quoq; parte uides.
 135 Omnis habet geminas hinc atq; hinc ianua frontes,
 E quibus hæc populum spectat, at illa larem
 Utq; sedens uester primi prope limina tecum
 Ianitor, egressus, introitusq; uidet.
 Sic ego perspicio coelestis ianitor aulae
 140 Eoas partes, hesperiasq; simul.
 Ora uides Hecates in treis uertentia partes,
 Seruet ut in ternas compita secta uias.
 Et mihi, ne flexu ceruicis tempora perdam,
 Cernere non moto corpore bina licet.
 145 Dixerat, & uultu, si plura requirere uellem,
 150 Difficilem mihi se non fore pactus erat.
 Sumpsi animum, gratesq; deo non territus egi,
 Verbaq; sum spectans pauca locutus humum.
 Dic age frigoribus quare nouus incipit annus,
 150 Qui melius per Ver incipiendus erat.
 155 Omnia tunc florent, tunc est noua temporis ætas,

LIBER PRIMVS.

Et noua de grauido palmite gemma tumet,
Et modo formatis operitur frondibus arbos,
Prodit & in summum feminis herba solum,
Et tepidum uolucres concentibus aera mulcent. 155
Ludit & in pratis, luxuriatq; pecus.

Tunc blandi soles, ignotaq; prodit Hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.
Tunc patitur cultus ager, & renouatur aratro,
Hæc anni nouitas iure uocanda fuit. 160

Quæseram multis, non multis ille moratus,
Contulit in uersus sic sua uerba duos. 160

Bruma noui prima est, ueterisq; nouissima Solis,
Principium capiunt Phœbus, & annus idem.

Postea mirabar, cur non sine litibus esset 165
Prima dies, causam percipe Ianos ait.

Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.

Quisq; suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plusq; solitum testificatur opus. 170

Mox ego, cur quamuis aliorum numina placem,
Iane tibi primum thura, merumq; fero:

Vt possis aditum per me, qui limina seruo,
Ad quoscunq; uoles (inquit) habere deos.

At cur læta tuis dicuntur uerba Calendis? 175
Et damus alternas, accipimusq; preces:

Tunc deus incumbens baculo, quem dextra gerebat,

- Omnia principijs inquit inesse solent.
 Ad primam uocem timidas aduertitis aures,
 180 Et primum uisam consulit Augur auem.
 Tempa patent, auresq; deum, nec lingua caducas
 Concipit ulla preces, dictaq; pondus habent.
 Desierat Ianus, nec longa silentia feci,
 Sed tetigi uerbis ultima uerba meis.
 185 Quid uult Palma sibi, rugosaq; Carica dixi,
 Et data sub niueo condita mella cado.
 Omen ait causa est, ut res sapor ille sequatur;
 Et peragat coeptum dulcis ut annus iter.
 Dulcia cur dentur uideo, stipsis adijce causam,
 190 Pars mihi de festo ne labet ulla tuo.
 Risit, & o quam te fallunt tua secula dixit,
 Qui stipe mel sumpra dulcius esse putas
 Vix ego Saturno quenq; regnante uidebam,
 Cuius non animo dulcia lucra forent.
 195 Tempore creuit amor, qui nunc est summus habēdi.
 Vix ultra, quo iam progrediatur habet.
 Pluris opes nunc sunt, quam prisca temporis annis,
 Dum populus pauper, dum noua Roma fuit
 Dum casa Martigenam capiebat parua Quirinum,
 200 Et dabat exiguum fluminis ulua torum.
 Iuppiter angusta uix totus stabat in aede.
 Inq; Iouis dextra fictile fulmen erat.
 Frondibus ornabat, quæ nunc capitolia gemmis,

LIBER PRIMVS,

Pascebatq; suas ipse Senator oues.

Nec pudor in stipula placidam cepisse quietem, 205
Nec foenum capiti supposuisse fuit.

Iura dabat populis posito modo Prætor aratro,
Et leuis argenti lamina crimen erat.

At postq; fortuna loci caput extulit huius,
Et tetigit summos uertice Roma deos, 210

Creuerunt & opes, & opum furiosa Cupido,
Et cum possideant plurima, plura petunt.

Quærere ut absument, absumpta requirere certant,
Atq; ipse uitij sunt alimenta uices.

Sic, quibus intumuit suffusa uenter ab unda, 215
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

In pretio pretium nunc est, dat Census honores
Census amicitias, pauper ubiq; iacet.

Tu tamen auspiciu cur sit stipis utile quæris,
Curq; iuuent nostras æra uetusta manus. 220

Æra dabant olim, melius nunc omen in auro est,
Victaq; concessit prisca moneta nouæ.

Nos quoq; templa iuuat, quauis antiqua probemus,
Aurea, maiestas conuenit ipsa deo.

Laudamus ueteres, sed nostris utimur annis. 225
Mos tamen est æque dignus uterq; coli.

Finierat monitus, placidisq; ita rursus ut ante
Clauigerum uerbis alloquor ipse deum.

Multa quidem didici, sed cur naualis in ære

B

- 230 Altera signata est, altera forma biceps:
 Noscere me duplici posses ut imagine dixit,
 Ni uetus ipsa dies extenuasset opus,
 Causa ratis super est, thufcum rate uenit in amnem,
 Ante pererrato falcifer orbe deus.
- 235 Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
 Coelitibus regnis ab Ioue pulsus erat,
 Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
 Dicta fuit Latium terra latente deo.
 At bona posteritas puppim formauit in aere,
- 240 Hospitis aduentum testificata dei,
 Ipse solum colui, cuius placidissima leuam
 Radit arenosi Tybridis unda latus.
 Hic, ubi nunc Roma, tunc ardua sylvae uirebat,
 Tantaeque res, paucis pascua bubus erat.
- 245 Arx mea collis erat, quam uulgius nomine nostro
 Nuncupat, haec aetas Ianiculumque uocat,
 Tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum
 Effet, & humanis numina mista locis,
 Non dum iustitiam facinus mortale fugarat,
- 250 Ultima de superis illa reliquit humum,
 Proque metu populum sine ui pudor ipse regebat,
 Nullus erat iustis reddere iura labor.
 Nil mihi cum bello, pacem, posteaque tuebar,
 Et clauem ostendens, haec ait arma gero.
- 255 Presserat ora deus, tunc sic ego nostra resolui,

Voce mea uoces eliciente dei.

Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno

Hic, ubi templa foris iuncta duobus habes?

Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,

Protinus Oebalij rettulit arma Tati, 260

Vtq; leuis custos armillis capta Sabinis,

Ad summæ Tatios duxerat arcis iter.

Inde, uelut nunc est, per quem descenditis inquit,

Arduus in ualles per fora Cluius erat.

Et iam contigerant portam, saturnia cuius 265

Dempserat oppositas inuidiosa seras.

Cum tanto ueritus committere numine pugnam,

Ipse meæ moui callidus artis opem.

Oras, qua pollens ope sum, fontana reclusi,

Sumq; repentinas eiaculatus aquas. 270

Ante tamen madidis subieci sulfura uenis,

Clauderet ut Tatio feruidus humor iter,

Cuius ut utilitas pulsus percepta Sabinis,

Quæ fuerat, tuto reddita forma loco est. 275

Ara mihi posita est paruo coniuncta sacello,

Hæc adolet flammis cum strue farra suis.

At cur pace lates, motisq; recluderis armis?

Nec mora quæ sit reddita causa mihi est.

Vt pateant populo reditus ab bella profecto,

Tota patet dempta ianua nostra sera. 280

Pace fores obdo, ne qua discedere possit,

F A S T O R V M

- Cæsareoq; diu numine clausus ero,
 Dixit, & attollens oculos, diuersa uentens,
 Aspexit toto quicquid in orbe fuit.
- 285 Pax erat, & uestri Germanice causa triumpho
 Tradiderat famulas iam tibi Rhenus aquas,
 Iane face æternos pacem, pacisq; ministros.
 Ne ue suum præsta deserat author opus.
 Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere Fastis,
- 290 Sacrauere patres hac duo templa die.
 Accepit Phœbo, nymphaq; Coronide natum
 Insula, diuidua quam premit amnis aqua:
 Iuppiter in parte est, cepit locus unus utrunq;
 Iunctaq; sunt magno templa nepotis auo.
- 295 Quis uetat & stellas, ut quæq; oriturq;, caditq;
 Dicere; promissi pars fuit illa mei.
 Fœlices animæ, quibus hæc cognoscere primum,
 Inq; domos superas scandere cura fuit.
 Credibile est illos pariter uitæq;, iocisq;
- 300 Altius humanis exeruisse caput.
 Non Venus, & uinum sublimia pectora fregit,
 Officiumq; fori, militiæq; labor.
 Nec leuis ambitio, perfusaq; gloria furo,
 Magnarumue fames sollicitauit opum.
- 305 Admouere oculis distantia sydera nostris.
 Aetheraq; ingenio supposuere suo.
 Sic petitur cœlum, non ut ferat Ossan Olympus,

LIBER PRIMVS.

222

Summaq; peliacus sydera tangat apex.
 Nos quoq; sub ductibus cœlum metabimur illis,
 Ponemusq; suos ad uaga signa dies, 310
 Ergo ubi nox aderit uenturis tertia Nonis,
 Sparfaq; cœlesti rore madebit humus,
 Octipedis frustra quæruntur brachia Cancri.
 Præceps octiduas ille subibit aquas.
 Institerint imbres missi tibi nubibus atris, 315
 Nonæ signa dabunt ex oriente Lyra
 Quattuor adde dies, ductis ex ordine Nonis,
 Ianus agonali luce piandus erit.
 Nominis esse potest succinctus causa minister,
 Hostia cœlitibus quo feriente cadit. 320
 Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
 Semper agat ne rogat, nec nisi iussus agit.
 Pars, quia non ueniant pecudes, sed agantur, ab actu
 Nomen Agonalem credit habere diem.
 Pars putat hoc festum prisca Agnalia dictum, 325
 Vna sit ut proprio littera dempta loco.
 Aut, quia præuisos in aqua timet, hostia cultros,
 A pecoris lux est ipsa notata metu.
 Fas etiam, fieri solitis ætate priorum
 Nomina de ludis græca, tulisse diem. 335
 Et prius antiquus dicebat Agonia sermo,
 Veraq; iudicio est ultima causa meo.
 Vtq; ea non certa est, ita rex placare sacrorum
 B iij

- Numina lanigeræ coniuge debet ouis.
 335 Victima, quæ dextra cecidit uictrice uocatur.
 Hostibus a domitis hostia nomen habet.
 Ante, deos homini quod conciliare ualeret,
 Far erat, & puri lucida mica salis.
 Non dum pertulerat lachrymatas cortice Myrthas
 340 Acta per æquoreas hospita nauis aquas.
 Thura nec Euphrates, nec miserat India Costum,
 Nec fuerant rubri cognita fila Croci.
 Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
 Et non exiguo laurus adusta sono.
 345 Siquis erat, prati factis de flore coronis,
 Qui possit uiolas addere, diues erat.
 Hic, qui nunc aperit percussi uiscera tauri
 In facris, nullum culter habebat opus.
 Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine Porcæ
 350 Vltæ suas merita cæde nocentis opes.
 Nam fata uere nouo teneris lactentia succis
 Eruta setigeræ comperit ore suis.
 Sus dederat pœnas, exemplo territus huius
 Palmite debueras abstînuisse Caper.
 355 Quem spectans aliquis dentes in uite prementem,
 Talia non tacito dicta dolore dedit.
 Rode Caper uitem, tamen hinc cum stabis ad aram,
 In tua quod spargi cornua possit, erit.
 Verba fides sequitur, mox & tibi deditus hostis

LIBER PRIMVS:

- Spargitur effuso cornua Bacche mero. 360
 Culpa sui nocuit, nocuit quoq; culpa Capellæ,
 Quid Bos? quid placidæ commeruistis Oues?
 Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
 Viderat inceptos destituisse fauos.
 Cœrula quem genitrix ægre solata dolentem, 365
 Addidit hæc dictis ultima uerba suis.
 Siste puer lachrymas, Proteus tua damna leuabit,
 Quoq; modo repares, quæ perigere dabit,
 Decipiat ne te uersis tamen ille figuris,
 Impediant geminas uincula firma manus. 370
 Peruenit ad Vatem iuuenis, resolutaq; somno
 Alligat æquorei brachia capta Senis.
 Ille suam faciem transformat, & alterat arte,
 Mox domitus uinclis in sua membra redit,
 Oraq; cœrulea tollens rorantia barba, 375
 Qua dixit repares arte requiris apes?
 Obrue mactati corpus tellure luuenci,
 Quod petis a nobis obrutus ille dabit.
 Iussa facit pastor, feruent examina putri
 De boue, mille animas una necata dedit. 380
 Paut ouis pratum, uerbenas improba carpsit,
 Quas pia dis ruris ferre solebat anus.
 Quid tui superest? animam cum ponit in aris
 Lanigerumq; pecus, ruricolæq; boues?
 Placat equo Persis radijs Hyperiona cinctum, 385

- Ne detur celeri uictima tarda deo.
 Que semel est triplici pro uirgine caesa Dianæ,
 Nunc quoq; pro nulla uirgine cerua cadit.
 Exta canum triuix uidi libare Sapaos,
 390 Et quicumq; tuas accolit Aeme niues.
 Cæditur & rigido custodi ruris Asellus,
 Causa pudenda quidem, sed tamen apta deo.
 Festa corymbiferi celebrabat Græcia bacchi,
 Tertia quæ solito tempore bruma refert.
 395 Di quoq; cultores in idem uenere lycæi,
 Et quicumq; locis non alienus erat.
 Panes, & in Venerem Satyrorum prona iuuentus,
 Quæq; colunt Amnes, solaq; rura deæ.
 Venerat & senior pando Silenus Asello,
 400 Quicq; rubro pauidas in guine terret aues,
 Dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti
 Gramine uestitis accubere toris.
 Vina dabat Liber, tulerat sibi quisq; coronam.
 Miscendas large riuus agebat aquas.
 405 Naiades effusis aliæ sine pectinis usu,
 Pars aderant comptis arte, manuq; comis,
 Illa super suras tunicam collecta ministrat,
 Altera dissuto pectus aperta sinu.
 Exerit hæc humerum, uestes trahit illa per herbas.
 410 Impediunt teneros uincula nulla pedes.
 Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent,

224

LIBER PRIMVS.

Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.

Te quoq; inextinctæ Silene libidinis urunt,

Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.

At ruber hortorum deus, & tutela Priapus 415

Omnibus ex illis Lotidie captus erat.

Hanc cupit, hanc optat, solam suspirat in illam.

Signaq; dat nutu, sollicitatq; notis.

Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam.

Irrisum uultu despicit illa suo. 420

Nox erat, & uiuo somnum faciente, iacebant,

Corpora diuersis uicta sopore locis.

Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis,

Sicut erat lusu lasa, quieuit humo.

Surgit amans, animamq; tenens uestigia furtim, 425

Suspensio digitis fert taciturna gradu.

Vt tetigit niuæ secreta cubililia Nymphæ,

Ipse sui flatus, ne sonet aura, cauet.

Eriam finitima corpus librabat in herba,

Illam tamen multi plena soporis erat. 430

Gaudet, & a pedibus tracto uelamine, uota

Ad sua foelici coeperat ire uia.

Ecce rudens rauco Sileni uector asellus,

Intempestiuos edidit ore sonos.

Territa confurgit Nymphæ, manibusq; Priapum 435

Reiicit, & fugiens concitat omne nenus.

At deus obscæna nimum quoq; parte paratus,

- Omnibus ad lunæ lumina, risus erat.
 Morte dedit poenas author clamoris, & hæc est
 440 Hellepontiaco uictima grata deo.
 Intactæ fueratis aues solatia ruris,
 Assuetum syluis, innocuumq; genus,
 Quæ facitis nidos, & plumis oua fouetis,
 Et facili dulces editis ore sonos.
 445 Sed nihil ista iurant, quia linguæ crimen habetis,
 Dicq; putant mentes uos aperire suas.
 Nec tñ hoc falsum est, nam dis, ut proxima quæq; est,
 Nunc penna ueras, nunc datis ore notas.
 Tuta diu uolucrum proles, tum deniq; cæsa est,
 450 Iuueruntq; deos indicis exta sui.
 Ergo sæpe suo coniunx abducta marito
 Vritur in calidis alba Columba focis
 Nec defensa iuuant capitolia quo minus anser
 Det iecur in lances Inachi lauta tuas.
 455 Nocte deæ, noctis cristatus cæditur ales,
 Quod tepidum uigili prouocat ore diem,
 Interea Delphin clarum super athera sydus
 Tollitur, & patrijs exerit ora uadis.
 Postera in hyemem medio discrimine signat,
 460 Aequaq; præteritæ, quæ superabit, erit.
 Proxima prospiciet Tithono aurora relicto,
 Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
 Te quoq; lux eadem Turni soror æde recepit,

LIBER PRIMVS.

Hic ubi uirginea campus obitur aqua.
 Vnde petam causas horum, moremque sacrorum? 465
 Diriget in medio quis mea uela freto?
 Ipsa mone quæ nomen habes a carmine dictum,
 Propositoque faue, ne tuus erret honor.
 Orta prior luna (de se si creditur ipsi)
 A magno tellus Arcade nomen habet. 470
 Hinc fuit Eurander, qui quantùm clarus utroque,
 Nobilior sacrae sanguine matris erat.
 Quæ simul æthereos animo conceperat ignes,
 Ore dabat pleno carmina uera dei.
 Dixerat hæc nato motus instare, sibi que, 475
 Multaque præterea tempore nacta fidem.
 Nam iuuenis, nimium uera cum matre, fugatus
 Deferit Arcadiam, parrhasiumque larem.
 Cui genitrix flenti, fortuna uiriliter (inquit)
 (Siste puer lachrymas) ista ferenda tibi est. 480
 Sic erat in fatis, nec te tua culpa fugauit,
 Sed deus, offenso pulsus es urbe deo.
 Nec meriti poenam pateris, sed numinis iram.
 Est aliquid magnis crimen abesse malis.
 Conscia mens ut cuique sua est, ira concipit intra 485
 Pectora, pro facto spemque, metumque suo.
 Nec tamen ut primus, mceres male talia passus,
 Obruit ingentes ista procella uiros.
 Passus idem Tyrijs, qui quondam pulsus ab oris,

- 490 Cadmus, in Aonia constitit exul humo,
 Passus idem Tydeus, & idem Pagaseus Iason,
 Et quos præterea longa referre mora est,
 Omne solum forti patria est, ut piscibus æquor,
 Ut uolucris uacuo quicquid in orbe patet.
- 495 Nec fera tempestas toto tamen errat in anno,
 Et tibi (crede mihi) tempora ueris erunt,
 Vocibus Euander, firmata mente parentis
 Naue secat fluctus, hesperiamq; tenet.
 Iamq; ratem doctæ monitu Carmentis in annem
- 500 Egerat, & thuscis obuius ibat aquis,
 Fluminis illa latus, cui sunt iuncta Tarenti
 Aspicit, & sparsas per loca sola casas.
 Utq; erat, immixtis puppim stetit ante capillis,
 Continuitq; manum torua regentis iter,
- 505 Et procul in dextram tendens sua brachia ripam
 Pineæ non sano ter pede texta ferit.
 Neue daret saltum properans insisteri ripæ,
 Vix est Euandri, uixq; retenta manu.
 Dicq; petitorum (dixit) saluete locorum,
- 510 Tuq; nouos cœlo terra datura deos.
 Fluminisq; & fontes, quibus utitur hospita tellus,
 Et nemorum Nymphæ, Naiadumq; chori.
 Este bonis auribus uisi natoq; mihiq;
 Ripaq; foelici tacta sit ista pede.
- 515 Fallor: an hi fient ingentia Mœnia colles?

LIBER PRIMVS.

226

Iurac; ab hac terra cætera terra petet;
 Montibus his olim totus promittitur orbis,
 Quis tantum fati credat habere locum?
 Et iam dardaniæ tangent hæc littora pinus,
 Hic quoq; causa noui foemina Martis erit, 520
 Care nepos palla funesta quid induis arma?
 Indue, non humili uindice casus eris,
 Victa tamen uinces, euerfac; Troia resurges.
 Obruet hostiles ista ruina domos.
 Vrite uictrices Neptunia pergama flamma, 525
 Non minor hic, toto est altior orbe cinis.
 Iam pius Aeneas sacra, & sacra altera patrem
 Afferet, Iliacos accipe Vesta deos,
 Tempus erit, cum uos, orbemq; tuebitur idem,
 Et sient ipso sacra colente deo. 530
 Et penes angustos patriæ tutela manebit.
 Hanc fas imperij frena tenere domum.
 Inde nepos, natusq; dei (licet ipse recuset)
 Pondera cœlesti mente paterna feret.
 Utq; ego perpetuis olim sacrabor in aris, 535
 Sic Augusta nouum Livia numen erit.
 Talibus ut dictis nostros descendit in agros,
 Substitit in medio præscia lingua sono.
 Puppibus egressus latia stetit exul in herba.
 Foelix exilium cui locus ille fuit. 540
 Nec mora longa fuit, stabant noua tecta, nec alter

Montibus Aufonijs Arcade maior erat.

Ecce boues illuc Erythraïdas applicat Heros

Eminus longi clauiger orbis iter.

545 Dumq; huic hospitium domus est tegeæa uagantur

Incustoditæ lata per arua boues.

Mane erat excussus somno Tiryntius Heros,

De numero tauros sensit abesse duos.

Nulla uidet taciti quærens uestigia furti

550 Traxerat auersos Cacus in antra boues.

Cacus aurentinæ timor, atq; infamia sylvæ,

Non leue finitimis, hospitibusq; malum.

Dura uiro facies, uires pro corpore, corpus

Grande, pater monstri Mulciber huius erat.

555 Proq; domo, longis Spelunca recessibus ingens

Abdita, uix ipsis inuenienda feris.

Ora super postes, affixaq; brachia pendent,

Squallidæq; humanis ossibus albet humus.

Seruata male parte bouum, loue natus abibat.

560 Mugitum rauco furta dedere sono.

Accipio reuocamen ait, uocemq; secutus

Impia per syluas uictor ad antra uenit.

Ille aditum fracti perstruxerat obijce montis,

Vix iuga mouissent quinq; bis illud onus.

565 Nititur hic humeris, Cœlum quoq; sederat illis,

Et uastum motu collabefactat onus.

Quod simul euulsam est, fragor æthera terruit ipsum

LIBER PRIMVS.

Ictaq; subsedit pondere mollis humus.
Prima mouet Cacus collata prælia dextra.
Rencq; feroc faxis, stipitibusq; gerit. 570
Quis ubi nil agitur, patrias male fortis ad artes
Confugit, & flammæ ore sonante uomit,
Quas quoties perflat spirare Typhoea credas,
Et rapidum ætneo fulgur ab igni iaci. 575
Occupat Alcides, abductaq; claua trinodis
Ter quater aduersi sedit in ora uiri.
Ille cadit, mistasq; uomit cum sanguine flammæ,
Et lato moriens pectore plangit humus.
Immolat ex illis Taurum tibi Iuppiter unum
Victor, & Euandrum, ruricolasq; uocat. 580
Constituitq; sibi, quæ maxima dicitur, aram.
Hic ubi pars urbis de Boue nomen habet.
Nec tacet Euandri mater, prope tempus adesse,
Hercule quo tellus sit satis usa suo. 585
At foelix uates, ut dijs gratissima uixit,
Possidet hunc Iani sic dea mense diem,
Idibus in magni castus Iouis æde sacerdos
Seminaris flammis uiscera libat ouis.
Redditaq; est omnis populo prouincia nostro,
Et tuus Augusto nomine dictus auus. 590
Perlege dispositas annosa per atria ceras.
Contigerant nulli nomina tanta uiro.
Africa uictorem de se uocat, alter Isaurum,

Aut Cretum domitas testificatur opes.

595 Hunc Numidæ faciunt, illum Massana superbum,

Ille Numantina traxit ab urbe notam.

Et mortem, & nomen Druso germania fecit,

Me miserum uirtus quam breuis illa fuit.

Si petat a uictis, tot sumet nomina Cæsar,

600 Quot numero gentes maximus orbis habet.

Ex uno quidem celebres, aut torquis adepti,

At Corui titulos auxillaris habet,

Magne tuum nomen rerum est mensura tuarum.

Sed qui te uicit, nomine maior erat.

605 Nec gradus est Fabios supra cognominis ullus.

Illa domus meritis maxima dicta suis.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes,

Hic focium summo cum Ioue numen habet.

Sacra uocant augusta patres, augusta uocantur

610 Templâ sacerdotum rite dicata manu.

Huius & augurium dependet origine uerbi.

Et quodcuncq; sua Iuppiter auget ope.

Augeat imperium nostri ducis, augeat annos,

Protegat & nostras querna corona fores.

615 Auspiciibusq; deis tanti cognominis hæres

Omne suscipiat, quo pater urbis, onus.

Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,

Fient Parrhasiæ sacra relata deæ.

Nam prius Ausonias matres carpenta uehebant.

Hæc quoq; ab Euandri dicta parenter eor. 620
 Mox honor eripitur, matronaq; desinat omnis
 Ingratos nulla prole nouare uiros.
 Neue daret partus, ictu temeraria cæco
 Visceribus crescens excutiebat onus.
 Corripuisse patres ausas immitia nuptas, 625
 Ius tamen ereptum restituisse ferunt,
 Binæq; nunc pariter tegeææ sacra parenti
 Pro pueris fieri, uirginibusq; iubent.
 Scortea non illi fas est inferre sacello,
 Ne uiolent pueros exanimata focos. 630
 Siquis amas ueteres ritus assiste precanti.
 Nomina percipies non tibi nota prius.
 Porrima placatur, posuientaq; siue sorores,
 Siue fuge comites Mænali diua tuæ.
 Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur, 635
 Altera uenturum post modo quidquid erat.
 Candida te niueo posuit lux proxima templo,
 Qua fert sublimes alta Moneta gradus.
 Nunc bene prospicies latiam Concordia turbam,
 Nunc te sacratæ constiture manus. 640
 Furius antiqui populi superator Hetrusci
 Vouerat, & uoti soluerat ille fidem.
 Causa, quod a patribus sumptis secesserat armis
 Vulgus, & ipsa suas Roma timebat opes.
 Causa recens melior, sparfos Germania crines 645
 C

- 650 Corrigit auspicij dux uenerande tuus,
 Inde triumphatae libasti munera gentis,
 Templaq; fecisti, quam colis ipse, dea.
 Haec tua constituit genitrix, & rebus, & ara,
- 650 Sola toro magni digna reperta Iouis.
 Haec ubi transferis, Capricorno Phoebe relicto
 Per iuuenis curre signa regentis aquas,
 Septimus hic oriens cum se demiserit undis,
 Fulgebit toto iam Lyra nulla pollo.
- 655 Sydere ab hoc, ignis uenienti nocte, Leonis
 Qui micat in medio pectore merfus erit,
 Ter quater euolui signantes tempora Fastos,
 Nec sementinae est ulla reperta dies.
 Tum mihi (sensit enim) lux haec indicitur inquit
- 660 Musa, quid a Fastis non stata sacra petis?
 Vtq; dies incerta sacris, sic tempore certo
 Seminibus iactis, est ubi foedus ager.
 State coronati plenum ad praesepe iuueni,
 Cum tepido uestrum uere redibit opus.
- 665 Rusticus emeritum palo suspendit aratrum,
 Omne reformidat frigore uulnus humus,
 Villice da requiem terrae semente peracta,
 Da requiem, terram qui coluere, uiris.
 Pagus agat festum, Pagum lustrate coloni,
- 670 Et date paganis annua liba focis.
 Placentur matres frugum tellusq; ceresq;

LIBER PRIMVS.

229
Fratre suo, grauidæ uisceribusq; suis
Officium commune Ceres, & terra turentur,
Hæc præbet causam frugibus, illa locū.
Confortes operum, per quas corecta uetustas, 675
Quernaq; glans uicta est utiliore cibo.
Fructibus immensis auidos satiate colonos.
Ut capiant cultus præmia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus,
Nec noua per gelidas uista sit herba niues. 680
Cum serimus, coelum uentis aperite serenīs.
Cum latet, ætheria spargite semen aqua.
Neue graues cultis cerealia dona caute,
Agmine læsuro depopulentur aues. 685
Vos quoq; subiectis Formicæ parcite granīs,
Post messē præde copia maior erit.
Interea crescat scabræ rubiginis expers,
Nec uitio cœli palleat ulla seges.
Et nec deficiat macie, necq; pinguior æquo
Diuitijs pereat luxuriosa suis. 690
Et careant lolij̄s oculos uitiantibus agri,
Nec sterilis culto surgat auena solo.
Triticeos fœtus, passuraq; farræ bis ignem,
Ordeaq; ingenti fœnore reddat ager. 695
Hoc ego pro uobis, hos uos optate coloni.
Efficiatq; ratas utraq; diua preces.
Bella diu tenuere uiros, erat aptior ensis

- Vomere, cedebat taurus arator equo.
 Sarcula cessabant, uersiq; in pila ligones.
 700 Fractaq; de rastro pondere cassis, erat
 Gratia dis, domuiq; tuæ relegata catheris
 Iam pridem uestro sub pede bella iacent
 Sub iuga, Bos ueniat, sub terras semen aratas,
 Pax Cererem nutrit, pacis alumna Ceres,
 705 At quæ uenturas præcedit sexta calendas,
 Hæc sunt ledæis templa dicata deis,
 Fratibus, illa dies, fratres de gente deorum
 Circa luturnæ composuere lacus,
 Ipsum nos carmen deduxit pacis ad aras.
 710 Hæc erit, a mensis fine secunda dies,
 Frondibus actiacis, comptos redimita capillos
 Pax ades, & toto mitis in orbe mane,
 Dum desunt hostes, desit quoq; causa triumphi,
 Tu ducibus bello gloria maior eris.
 715 Sola gerat miles, quibus arma coherceat, arma,
 Canteturq; fera nil nisi pompa, tuba,
 Horreat Aeneadas, & primus, & ultimus orbis,
 Siqua parum Romam terra timebit, amet,
 Thura sacerdotes pacalibus addite flammis,
 720 Albac; perfusa uictima frontè, cadat,
 Utq; domus, quæ præstat eam cum pace perennet,
 Ad pia propensos uota, rogate deos,
 Sed iam prima meï pars est exhausta laboris,

LIBER SECVNDVS.

Cumq; suo finem mense libellus habet.

PVBLII OVIDII NASO

NIS FASTORVM LIB

RER SECVNDVS.

ANVS habet finem, cum carnis

ne crescat & annus, (eat.

Alter ut it mensis, sic liber alter

Nunc primum uelis elegi maioris

bus itis;

Exiguum memini nuper eratis opus,

Ipse ego uos habui faciles in amore ministros,

Cum lusit numeris prima inuenta suis,

Idem sacra cano, signataq; tempora Fastis,

Ecquis ad hæc illinc crederet esse uiam?

Hæc mea militiæ est, gerimus, quæ possumus, arma,

Dextraq; non omni munere nostra uacat,

Simili non ualido torquentur pila lacerto,

Nec bellatoris terga premuntur equi,

Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense,

His habilis telis quilibet esse potest,

At tua prosequimur studioso pectore Cæsar

Nomina, per titulos ingredimurq; tuos

Ergo ades, & placido paulum mea munera uultu

Respice, pacato si quid ab hoste uacat.